

УДК 347.77:342.9:35.077.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.31>

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТЕНТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Лахова О.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
ORCID: 0000-0001-7192-492X*

Приходько О.М.,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри політології, соціології
та публічного управління
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
ORCID: 0000-0002-4999-5964*

Лахова О.В., Приходько О.М. Вплив цифровізації державного управління на адміністративно-правове регулювання патентної діяльності в Україні.

У статті здійснено комплексний аналіз впливу цифровізації державного управління на адміністративно-правове регулювання патентної діяльності в Україні. Визначено, що цифрова трансформація, яка охоплює всі рівні публічного адміністрування, поступово змінює форми та методи взаємодії органів державної влади з фізичними та юридичними особами у сфері інтелектуальної власності. Окрему увагу приділено впровадженню електронних сервісів, електронного документообігу, автоматизованих інформаційних систем та відкритих реєстрів у роботі Національного органу інтелектуальної власності та Міністерства економіки України, що здатні значно оптимізувати патентні процедури, скоротити терміни їх розгляду та зменшити адміністративні витрати для заявників. Встановлено, що цифровізація супроводжується низкою правових та організаційних викликів, серед яких необхідність забезпечення належного рівня інформаційної безпеки, захисту персональних даних, підвищення кіберстійкості інформаційних систем, а також адаптації нормативно-правових актів до умов функціонування електронних сервісів. Виявлено, що чинна правова база часто не відповідає темпам розвитку технологій, а відсутність єдиного підходу до стандартизації електронних адміністративних процедур створює ризики для ефективного правозастосування. Проаналізовано сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері патентної діяльності, визначено основні бар'єри впровадження цифрових технологій та розглянуто перспективи їх подолання з урахуванням міжнародного досвіду та зобов'язань України у рамках євроінтеграційних процесів. Зроблено висновок, що ефективна цифрова трансформація у сфері патентного адміністрування можлива лише за умови поєднання нормативної модернізації, інституційної спроможності органів влади та належного рівня цифрової грамотності всіх учасників патентних правовідносин. У підсумку підкреслюється, що системне впровадження цифрових інструментів у сфері патентної діяльності здатне не лише підвищити прозорість та ефективність адміністративних процедур, а й забезпечити якісно новий рівень інтеграції України у глобальний інноваційний та технологічний простір.

Ключові слова: цифровізація, адміністративно-правове регулювання, патентна діяльність, електронне урядування, публічне управління, інтелектуальна власність, електронні сервіси, кібербезпека.

Lahova O.V., Prykhodko O.M. The impact of digitalization of public administration on the administrative and legal regulation of patent activities in Ukraine.

The article provides a comprehensive analysis of the impact of public administration digitalization on the administrative and legal regulation of patent activity in Ukraine. It is determined that digital transformation, covering all levels of public governance, is gradually changing the forms and methods of interaction between state authorities and individuals or legal entities in the field of intellectual property. Particular attention is paid to the implementation of e-services, electronic document management, automated information systems, and open registers in the work of the National Intellectual Property Authority and the Ministry of Economy of Ukraine, which can significantly optimize patent procedures, shorten their consideration periods, and reduce administrative costs for applicants. At the same time, it is established that digitalization is accompanied by a number of legal and organizational challenges, including ensuring an adequate level of information security, protecting personal data, increasing the cyber resilience of information systems, and adapting legal acts to the functioning of e-services. It was revealed that the current legal framework often does not keep pace with the development of technologies, and the lack of a unified approach to the standardization of electronic administrative procedures creates risks for effective law enforcement. The current state of administrative and legal regulation in the field of patent activity is analyzed, the main barriers to the introduction of digital technologies are identified, and prospects for overcoming them are considered, taking into account international experience and Ukraine's obligations within the framework of European integration processes. It is concluded that effective digital transformation in the field of patent administration is possible only if regulatory modernization, institutional capacity of state authorities, and an adequate level of digital literacy among all participants in patent relations are ensured. In conclusion, it is emphasized that the systemic implementation of digital tools in the field of patent activity can not only enhance the transparency and efficiency of administrative procedures but also ensure a qualitatively new level of Ukraine's integration into the global innovation and technological space.

Key words: digitalization, administrative and legal regulation, patent activity, e-government, public administration, intellectual property, e-services, cybersecurity.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація державного управління в Україні, зокрема у сфері інтелектуальної власності, є одним із ключових напрямів модернізації публічного сектору та інтеграції держави до світового інформаційного простору. В умовах глобальної цифрової економіки, де швидкість обігу інформації та інновацій визначає конкурентоспроможність країни, цифровізація адміністративних процесів стає стратегічною необхідністю. У контексті патентної діяльності вона охоплює автоматизацію подання та розгляду заявок, створення інтегрованих електронних реєстрів, запровадження систем електронної експертизи та електронного документообігу, що здатні зменшити адміністративні бар'єри, підвищити ефективність прийняття рішень і забезпечити прозорість процедур. При цьому вітчизняна система адміністративно-правового регулювання патентних відносин залишається складною, фрагментарною та недостатньо адаптованою до сучасних цифрових реалій. Незважаючи на окремі успіхи у впровадженні електронних сервісів, таких як онлайн-подання заявок та доступ до відкритих баз даних, більшість ключових процесів – включно з перевіркою новизни, проведенням експертизи та оскарженням рішень – і досі значною мірою залежать від паперових процедур і фізичної взаємодії сторін. Серед найбільш актуальних проблем – несумісність інформаційних систем різних відомств, відсутність єдиних технічних стандартів для цифрових патентних сервісів, а також фрагментарність правового регулювання, коли окремі акти суперечать один одному або не враховують специфіку електронного середовища. Особливої уваги потребує питання захисту даних у патентних реєстрах, оскільки поширення цифрових технологій одночасно підвищує ризики несанкціонованого доступу та кібератак. У світовій практиці дедалі більшого значення набувають інструменти, що дозволяють виявляти та блокувати спроби патентного тролінгу в електронному середовищі, тоді як в Україні подібні механізми перебувають на стадії формування. Додатковим викликом є підвищення цифрової грамотності як працівників органів, що здійснюють патентне адміністрування, так і заявників, оскільки відсутність належних навичок користування електронними сервісами знижує ефективність їх застосування. Ці фактори у сукупності обумовлюють необхідність комплексного наукового аналізу впливу цифровізації на адміністративно-правове регулювання патентної діяльності з метою розробки пропозицій щодо удосконалення законодавства, підвищення інсти-

туційної спроможності органів влади та формування цілісної стратегії цифрової трансформації патентної сфери [1, с. 116].

Мета дослідження. Метою дослідження є з'ясування особливостей впливу цифровізації державного управління на адміністративно-правове регулювання патентної діяльності в Україні, аналіз сучасного стану нормативно-правової бази та інституційних механізмів у цій сфері, виявлення основних проблем і бар'єрів цифрової трансформації, а також формування пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання та організаційного забезпечення патентної діяльності в умовах цифрової економіки.

Стан опрацювання проблематики. Серед науковців, які досліджували проблематику цифровізації державного управління та правового регулювання у сфері інтелектуальної власності, можна виділити таких, як В. Саприкін, С.В. Чорний, А. Сурай, Н. Орлова, М.Г. Хаустова, В. Сиротін, А. Сич, О. Євтушенко та інші. У своїх працях вони аналізують понятійний апарат цифровізації, її організаційні та правові засади, євроінтеграційні аспекти цифрової трансформації, а також проблеми та перспективи впровадження електронних сервісів у публічному адмініструванні, включно з патентною сферою. Зазначені наукові напрацювання заслуговують на увагу, проте, з огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій, глобальні тенденції діджиталізації та необхідність адаптації вітчизняного законодавства до стандартів ЄС, вони потребують додаткового вивчення та оновлення в контексті сучасних викликів адміністративно-правового регулювання патентної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі цифровізація є не просто технологічним процесом, а стратегічним напрямом розвитку держав, який визначає їхнє місце у глобальній економіці та політичній системі. За останні два десятиліття інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали основою більшості управлінських рішень, а впровадження цифрових інструментів у діяльність органів влади – невід'ємною умовою забезпечення ефективності публічного управління. Це стосується як розвинених країн, де цифрове врядування інтегровано у всі сфери життєдіяльності, так і держав, що розвиваються, для яких цифровізація є способом скорочення бюрократичних процедур, боротьби з корупцією та підвищення якості адміністративних послуг.

У працях В. Саприкіна слушно підкреслюється, що цифрова трансформація публічного управління – це не лише автоматизація процесів, а комплексна зміна моделей взаємодії між державою та суспільством, що передбачає створення нових каналів комунікації, оптимізацію ресурсів і розвиток цифрових компетентностей усіх учасників адміністративних відносин [1, с. 118]. Подібні підходи знайшли своє відображення у Стратегії цифрової трансформації України, де цифровізація визначена одним із ключових пріоритетів державної політики. У документі наголошено, що цифрові технології повинні не лише спрощувати доступ до публічних послуг, а й створювати передумови для формування відкритого, прозорого та підзвітного уряду.

Глобальний досвід підтверджує, що цифровізація здатна суттєво змінити баланс сил між державою та суспільством. Наприклад, у країнах ЄС розбудова цифрової інфраструктури супроводжується запровадженням єдиних стандартів електронних сервісів, створенням інтегрованих реєстрів, доступних у режимі реального часу, а також впровадженням інструментів «розумного врядування» (smart governance), що передбачають використання великих даних (Big Data) та штучного інтелекту для прийняття управлінських рішень.

Нормативно-правове забезпечення цифрової трансформації в Україні формується як багаторівнева система, що поєднує конституційні положення, спеціальні закони, підзаконні акти, стратегічні документи та міжнародні зобов'язання, які Україна взяла на себе у процесі євроінтеграції. Конституція України закріплює засади права на інформацію, доступ до публічної інформації та обов'язок держави створювати умови для реалізації цих прав, що є фундаментом для розбудови цифрового врядування. Одним із ключових документів, який визначив стратегічні орієнтири у цій сфері, стала Стратегія цифрової трансформації України, у якій цифровізація визначена як пріоритет державної політики, спрямований на спрощення доступу громадян і бізнесу до адміністративних послуг, підвищення прозорості діяльності органів влади та запровадження сучасних технологічних рішень [4, с. 120].

Правовою основою впровадження цифрових сервісів у публічному управлінні є закони України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про захист персональних даних», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та інші. Ці акти встановлюють правила створення, обігу та зберігання електронних

документів, регламентують використання електронного підпису, визначають вимоги до інформаційної безпеки та захисту даних у цифровому середовищі. Важливим кроком стало ухвалення Закону України «Про хмарні послуги», який створює правові умови для використання сучасних технологій обробки даних у державному секторі, у тому числі у сфері інтелектуальної власності [6, с. 12].

Євроінтеграційний вектор розвитку нормативної бази цифровізації простежується у положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, де передбачено гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема в частині електронних транзакцій, кіберзахисту та обміну даними. Як зазначає Н. Орлова, впровадження норм і директив ЄС, таких як Директива (ЄС) 2016/1148 про безпеку мережевих та інформаційних систем (NIS Directive) і Регламент (ЄС) № 910/2014 (eIDAS), є важливим кроком для забезпечення сумісності українських цифрових сервісів з європейськими [4, с. 122]. Це особливо актуально для сфери патентної діяльності, де обмін інформацією між національними та міжнародними відомствами вимагає уніфікованих технічних і правових стандартів.

У межах національної правової системи цифровізація патентних процедур регулюється як загальними нормами про електронне урядування, так і спеціальними положеннями законів «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки» тощо. Однак, як зазначає М. Г. Хаустова, впровадження електронних сервісів у патентній сфері стримується відсутністю комплексного підзаконного регламенту, який би встановлював порядок проведення адміністративних процедур у цифровому форматі [7, с. 237]. Це призводить до того, що значна частина процесів залишається «гібридною» – поєднуючи паперову та електронну форми, що ускладнює їх уніфікацію та стандартизацію.

Ефективність цифровізації патентної діяльності залежить від роботи ключових інституцій – Міністерства економіки України та Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ). Міністерство формує політику та координує впровадження цифрових інновацій відповідно до Стратегії цифрової трансформації, а НОІВ реалізує електронні сервіси для подання заявок, ведення реєстрів та надання витягів у цифровому форматі [7, с. 238]. У процесі модернізації важливу роль відіграє Міністерство цифрової трансформації, яке встановлює технічні стандарти та інтегрує патентні послуги у систему «Дія». Значний потенціал має співпраця з міжнародними організаціями, такими як WIPO та EPO, що дозволяє Україні запозичувати кращі практики. Водночас ключовим викликом залишається підвищення цифрової грамотності кадрів та модернізація IT-інфраструктури, без чого ефективна трансформація є неможливою [8, с. 5].

Цифровізація патентної діяльності в Україні супроводжується низкою проблем. Серед основних – фрагментарність правового регулювання та відсутність єдиного підзаконного акту, який би чітко визначав порядок проведення адміністративних процедур у цифровому форматі. Значна частина процесів залишається змішаною, поєднуючи паперову та електронну форми, що знижує ефективність і ускладнює стандартизацію. Додатковими викликами є забезпечення належного рівня кібербезпеки, захисту персональних даних і сумісності інформаційних систем різних органів. Як підкреслюють дослідники, модернізація вимагає не лише технологічних інновацій, а й підвищення цифрової грамотності персоналу, що працює у сфері інтелектуальної власності [6, с. 11].

Перспективи цифрової трансформації патентної діяльності в Україні значною мірою залежать від здатності інтегрувати сучасні технології у всі етапи адміністративних процедур та гармонізувати національні стандарти з міжнародними. Як зазначає В. Саприкін, цифровізація повинна розглядатися як безперервний процес, що охоплює не лише технічне оновлення, а й інституційні реформи, спрямовані на підвищення ефективності управління [1, с. 120]. Н. Сорокіна та В. Філатов підкреслюють, що розвиток цифрових сервісів у публічному управлінні має супроводжуватися формуванням єдиного термінологічного та методологічного підходу, що особливо важливо для патентної сфери, де точність і стандартизація є критичними [2, с. 79].

А. Сурай у своїх дослідженнях вказує, що впровадження цифрових технологій у діяльність державних органів потребує чіткої координації між відомствами, а також створення інтегрованих платформ, які забезпечують обмін даними в режимі реального часу [3, с. 120]. С.В. Чорний додає, що перспективним напрямом є використання відкритих даних та штучного інтелекту для автоматизованої перевірки новизни винаходів, що здатне суттєво зменшити навантаження на експертів [5, с. 227].

Міжнародний досвід, зокрема Європейського патентного відомства та Всесвітньої організації інтелектуальної власності, свідчить, що успішна цифровізація патентної діяльності неможлива без уніфікованих технічних стандартів, інтеграції національних реєстрів з міжнародними базами та впровадження повністю електронних процедур оскарження. А. Сич наголошує, що в умовах цифрової трансформації важливо приділяти увагу питанням кіберзахисту, цифрової інклюзії та доступності сервісів для всіх категорій користувачів [9, с. 481].

О. Євтушенко зазначає, що цифровізація у сфері публічного управління є потужним інструментом модернізації, здатним підвищити конкурентоспроможність країни, за умови, що вона впроваджується комплексно – із належним нормативним забезпеченням, розвитком інституційної спроможності та інвестиціями у людський капітал [10, с. 1160]. Для України це означає необхідність не лише впроваджувати сучасні технології, а й будувати стійку цифрову екосистему патентної діяльності, яка відповідатиме міжнародним вимогам і забезпечуватиме прозорість та ефективність адміністративно-правового регулювання.

Висновки. Таким чином, цифровізація державного управління поступово змінює підходи до адміністративно-правового регулювання патентної діяльності в Україні, відкриваючи нові можливості для оптимізації процедур, скорочення строків розгляду заявок та підвищення прозорості роботи органів влади. Упровадження електронних сервісів, інтегрованих реєстрів і сучасних інформаційних систем створює умови для більш ефективної взаємодії між державою, бізнесом і заявниками, водночас забезпечуючи доступ до патентної інформації у зручному та оперативному форматі. Разом з тим, цифрова трансформація супроводжується низкою викликів, серед яких – фрагментарність правового регулювання, недостатня сумісність інформаційних систем, потреба в уніфікації електронних процедур, забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних. Особливої уваги потребує питання підвищення цифрової грамотності як працівників державних інституцій, так і користувачів патентних послуг, адже від цього безпосередньо залежить ефективність упроваджених інновацій. Подальший розвиток цифровізації патентної діяльності має спиратися на комплексний підхід, який передбачає оновлення нормативної бази, модернізацію IT-інфраструктури, розширення спектра електронних сервісів, інтеграцію з міжнародними патентними системами та створення безпечного, доступного і зручного цифрового середовища для всіх учасників процесу. Лише за таких умов цифрова трансформація стане реальним інструментом підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання та зміцнить позиції України у світовій системі охорони інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Саприкін В. Оцифровування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2024. – № 2. – С. 116–121. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-19/22>.
2. Сорокіна Н., Філатов В. Цифровізація публічного управління в Україні: теоретичний аспект. *Аспекти публічного управління*. 2025. № 1. С. 77–81. DOI: <https://doi.org/10.15421/152509>.
3. Сурай А. Цифровізація публічного управління в Україні: організаційний аспект. *Публічне адміністрування*. 2024. Вип. 7. С. 116–124. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-116-124>.
4. Орлова Н. Євроінтеграційні орієнтири цифрової трансформації державного управління України. *Публічне адміністрування*. 2025. Вип. 11. С. 118–125. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-11-118-125>.
5. Чорний С. В. Поняття та перспективи розвитку цифровізації у сфері публічного управління. *Київський часопис права*. 2021. № 4. С. 224–229. DOI: <https://doi.org/10.32782/kjp/2021.4.34>.
6. Хаустова М.Г. Вплив е-демократії на суспільний розвиток в Україні: теоретико-практичний підхід. *Право та інновації*. 2022. № 3(39). С. 7–16. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3\(39\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-1).
7. Хаустова М.Г. Особливості та тенденції розвитку державної політики цифровізації в Україні. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. – 2023. – С. 233–241. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/conf_25.05.2023-233-241.pdf.
8. Сиротін В. Сутність та особливості цифровізації у сфері публічного управління. *Проблеми модернізації та технічного лідерства*. 2023. № 8. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-8-02-05>.

9. Сич А. Сучасні виклики та перспективи цифрової трансформації. *Матеріали науково-практичної конференції*. 2024. С. 480–481. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/21074/1/480-481.pdf>.
10. Євтушенко О. Digitalization: a tool for modernization of public administration in Ukraine. *Public Administration and Regional Development*. 2024. № 5. С. 1158–1176. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2024.26.03>.